

МУРОВСЬКА

Анна Валеріївна –
кандидат геологічних наук,
науковий співробітник Інституту
геофізики ім. С.І. Субботіна
НАН України

Член-кореспондент НАН України
Олег Борисович Гінтов

МОЯ НАЙБІЛЬША ЛЮБОВ – ГЕОЛОГІЯ

До 80-річчя

члена-кореспондента НАН України **О.Б. Гінтова**

22 січня 2015 р. виповнюється 80 років видатному українському геофізику, лауреату Державної премії України в галузі науки і техніки, доктору геолого-мінералогічних наук, професору, члену-кореспонденту НАН України Олегу Борисовичу Гінтову.

У дитинстві він захоплювався математикою і фізикою. Його зачаровувала логіка цифр і формул, упорядкованість, а отже, краса і вічність світу. Він був розумним, задумливим хлопчиком, вірив у істину й науку. Але час влітав свої нитки у тканину його життя. Сталінські репресії не обминули й родину Олега, і його, медаліста, не прийняли на фізичний, а потім і механіко-математичний факультети Київського університету з огляду на анкетні дані. Зглянувшись над розчарованим хлопцем, його взяли на геологію... через недобір. Юний студент був не в захваті від ботаніки та зоології, які довелося вивчати на першому курсі, а геологія тоді здавалася йому чимось на зразок художньої літератури. Але доля знов усміхнулася йому, і в групі геофізиків звільнилося місце. Слово «фізика», як і раніше, звучало для Олега, наче дивовижна музика, і навіть префікс *geo-* не потьмарював його щастя. Природно, університет він закінчив з відзнакою.

Йому пощастило і з професійним вибором. Той час був періодом розквіту геології і геофізики. Після закінчення університету Гінтов одразу поринув у кипучу виробничу атмосферу. З 1957 по 1973 р. він пропрацював інженером, старшим геофізиком Криворізької і Побузької геофізичних партій, а пізніше і начальником тематичної партії Київської геофізичної експедиції. На виробництві молодий фахівець пройшов добру геофізичну школу під керівництвом відомих геофізиків Г.К. Кужелова, З.О. Крутиховської, В.Б. Соллогуба, Т.Н. Симоненко, Г.С. Бутакова, К.Ф. Тяпкіна, С.Я. Шерешевської. Доленосною вияви-

лася також його співпраця з такими видатними геологами, як А.Н. Козловська, М.М. Доброхотов, А.Я. Древін, лауреати Ленінської премії М.Т. Вадимов, Ю.Б. Басс, Г.Г. Виноградов і багато інших. Завдяки цій творчій взаємодії О.Б. Гінтов усвідомив, що пізнання геологічних закономірностей неможливе без польового вивчення природних об'єктів. З перших років роботи він не зраджує принципу «Вір очам своїм» і донині щороку знаходить час і сили для польових експедицій.

Поступово у нього зародилося бажання, а незабаром і мета — розібратися глибше у стратиграфії, петрології, тектоніці. Це знайшло відображення в його кандидатській дисертації «Структура докембрію Голованівської зони Українського щита за геолого-геофізичними даними», яку він захистив у 1970 р., працюючи у виробничій партії і виховуючи двох синів. На дослідження молодого вченого звернула увагу співробітник Інституту геофізики АН України професор З.О. Крутиховська, і в 1973 р. за її активного сприяння О.Б. Гінтова запросили на роботу до цього Інституту, де він з часом очолив лабораторію геофізичного вивчення докембрію, лабораторію та відділ палеогеодинаміки, що увійшли згодом до складу відділу тектонофізики.

Олег Борисович і тут не покинув геологію, у щорічних польових експедиціях він досліджував одні з найдавніших на Землі породи Українського щита. Каміні, що бережуть пам'ять про дитинство Планети, назавжди вразили уяву молодого науковця, а кільцеві структури, які він виявив на картах магнітних і гравітаційних аномалій, викликали образи метеоритів, що атакували юну, не захищену атмосферою Землю. Цим кільцевим структурам (так званим тектоноконцентрам) і було присвячено першу монографію О.Б. Гінтова «*Структури континентальної земної кори на ранніх етапах ее розвитку*» (1978), а невдовзі, у 1980 р. — і одноіменну докторську дисертацію, яку він писав, гоїдаючи в колісці сина і доньку — двійнят.

Після захисту молодий, 45-річний доктор наук знову круто змінює напрям своїх досліджень і зосереджує увагу на розробленні по-

В.І. Старостенко вітає О.Б. Гінтова з його 50-річчям. 1985 р.

О.Б. Гінтов з колегами і студентами вивчає лінійність і смугастість докембрійських гірських порід. Середнє Побужжя. 1982 р.

льових тектонофізичних методів та їх застосуванні для вивчення динаміки земної кори. Власне, цей непогасний інтерес до всього нового і незмінний рух уперед є однією з найбільш виразних рис його характеру. Роздуми про древні породи Українського щита, що приховують загадки далекого минулого, багато років не полишали його. Ці дуже щільні породи мають характерну шаруватість, яку тоді вважали

Вивчення дайкових серій Українського щита. С.В. Богданова та О.Б. Гінтов на відслоненні. Волинь. 2011 р.

ознакою їх осадового походження, подібно до піску і глини, що відкладалися на дні сучасних морів, а потім були щільно спресовані у надрах Землі. Проте улюблений принцип — вір очам своїм — спонукав О.Б. Гінтова переглянути традиційні уявлення. Сумніви, що зародилися під впливом робіт О.І. Слензака, після багаторічних скрупульозних польових досліджень докембрійських порід не лише Українського, а й Балтійського щита переросли у тверду впевненість, що шаруватість докембрійських порід має тектонічну природу і утворилася в зонах давніх розломів. Там зерна мінералів, що виникли з магматичних розплавів, сплющуються і «повзуть» під дією величезних горизонтальних сил. А польове вивчення кільцевих структур показало, що вони утворені прямолінійними відрізками розривних порушень, які мають переважно зсувну природу. Тоді вчений і вирішив звернутися до робіт перших тектонофізиків — Е.М. Андерсона, М.В. Гзовського, С.Й. Шермана, які розробляли проблеми зсувів у земній корі. Але вичерпних відповідей на питання, які деформаційні структури утворюються в докембрійських кристалічних комплексах при зсувних процесах, він не знайшов.

До свого 50-річчя, з яким його вітав увесь колектив Інституту, Олег Борисович уже був досить відомим тектонофізиком. У 1988 р. побачила світ монографія О.Б. Гінтова і В.М. Ісяя «Тектонофизические исследования разломов

консолидированной коры», що містила нову методику і результати вивчення давніх розломних зон Українського щита, які, як виявилось, мають величезну протяжність, значну ширину в десятки кілометрів і складний внутрішній малюнок. Висновки авторів про повсюдні великі горизонтальні переміщення земної кори вже в далекому докембрії стали несподіваними і навіть неприйнятними для багатьох вітчизняних учених. Тоді в радянській геології панували уявлення про чільну роль вертикальних переміщень в історії Землі, хоча на Заході вже в 1968 р. було сформульовано основні положення тектоніки плит.

Розломні зони, які О.Б. Гінтов вивчав на Українському щиті, формувалися глибоко під землею в умовах всебічного стискання і високих температур. А як розвиваються молоді й сучасні розломи у приповерхневих умовах? З цього питання, що постало перед допитливим розумом ученого, і почався новий етап у вивченні Матінки-Землі. Тепер його польові маршрути пролягали від Карелії до Узбекистану, від Якутії до Байкалу, але основним районом завжди була територія України. У підсумку в 2005 р. вийшла друком фундаментальна монографія з результатами тектонофізичного дослідження не лише Українського щита, а й Волино-Подільської плити, Донецького басейну, Гірського Криму та Українських Карпат, які підтвердили уявлення про величезну роль горизонтальних сил і переміщень у формуванні структури літосфери.

На основі особистого досвіду і багаторічних узагальнень у його роботах було зроблено висновок про те, що земна кора постійно перебуває в русі не тільки в районах активного вулканізму і сейсмічності. Широкі зони розломів є всюди, і земля «ходить» просто у нас під ногами. Ці переміщення непомітні і невідчутні, проте поступово змінюють рельєф і порушують інженерні споруди. Сьогодні з появою нової виміральної техніки такі уявлення одержують всебічне обґрунтування.

У цьому столітті, на думку О.Б. Гінтова, розпочався новий етап тектонофізичного вивчення літосфери України на основі плитотек-

тонічної концепції. Крім вітчизняних науковців — учнів і послідовників Олега Борисовича — у цих роботах беруть участь зарубіжні колеги: Український щит досліджує київська група (О.Б. Гінтов, І.К. Пашкевич, С.В. Мичак) разом зі шведськими колегами під керівництвом С.В. Богданової; Українські Карпати — київські та львівські вчені (О.Б. Гінтов, І.М. Бубняк, А.В. Муровська, Ю.М. Віхоть, М.В. Накапелюх); у Гірському Криму працює українсько-французький колектив (М. Соссон, К. Мюллер, О.Б. Гінтов, Ю.М. Вольфман, А.В. Муровська, Т.П. Єгорова, Є.Є. Шеремет); українсько-австрійська група (Е. Вальбрехер, О.Б. Гінтов, Ю.М. Вольфман, І.М. Бубняк, А.В. Муровська) проводить у Криму тектонофізичну школу-семинар. Нарешті О.Б. Гінтову повною мірою вдалося поєднати улюблену з дитинства фізику і польову геологію, з якою він назавжди пов'язав своє життя. Свій сучасний підхід у тектонофізиці Олег Борисович називає геодинамічним і комплексним, що використовує як традиційні геофізичні методи, так і відносно нові — палеомагнетизм, польову тектонофізику, сейсмотомографію, GPS-технології.

Сьогодні О.Б. Гінтов — один з лідерів української школи польової тектонофізики, автор двох монографій і близько 200 наукових статей, з яких понад 100 присвячено тектонофізичній тематиці. Комплексний характер цієї науки, що перебуває на стику геофізики, гео-

логії і геомеханіки, проявляється і в науково-організаційній діяльності ювіляра: до спецрад із захисту докторських дисертацій інститутів геофізики та геологічних наук НАН України він входить як фахівець з питань відповідно геофізики і геотектоніки. У Тектонічному комітеті України керує секцією геофізики, а в Науковій раді «Літосфера України» НАН України — секцією «Тектонофізика і структурна геологія».

У 1996 р. О.Б. Гінтову в складі колективу відомих учених-геофізиків і геологів присуджено Державну премію України в галузі науки і техніки за роботу «Закономірності деформації верхньої частини тектоносфери Землі, встановлені теоретичними та експериментальними методами».

Особливістю наукових досліджень ювіляра є не лише їх фундаментальний характер, а й зазубуваність на практиці. Складно пригадати випадок, коли б він і очолюваний ним колектив не виконував замовлень геологічних і геофізичних виробничих організацій чи доручень керівних органів країни щодо вирішення ключових народногосподарських завдань.

22 січня Олегу Борисовичу виповнилося 80 років. У це важко повірити — він молодий душею, бадьорий і сповнений творчих планів. Усі його співробітники, учні, рідні та друзі щиро вітають ювіляра, бажають міцного здоров'я, подальших польових сезонів і нових поворотів у його науковій біографії.